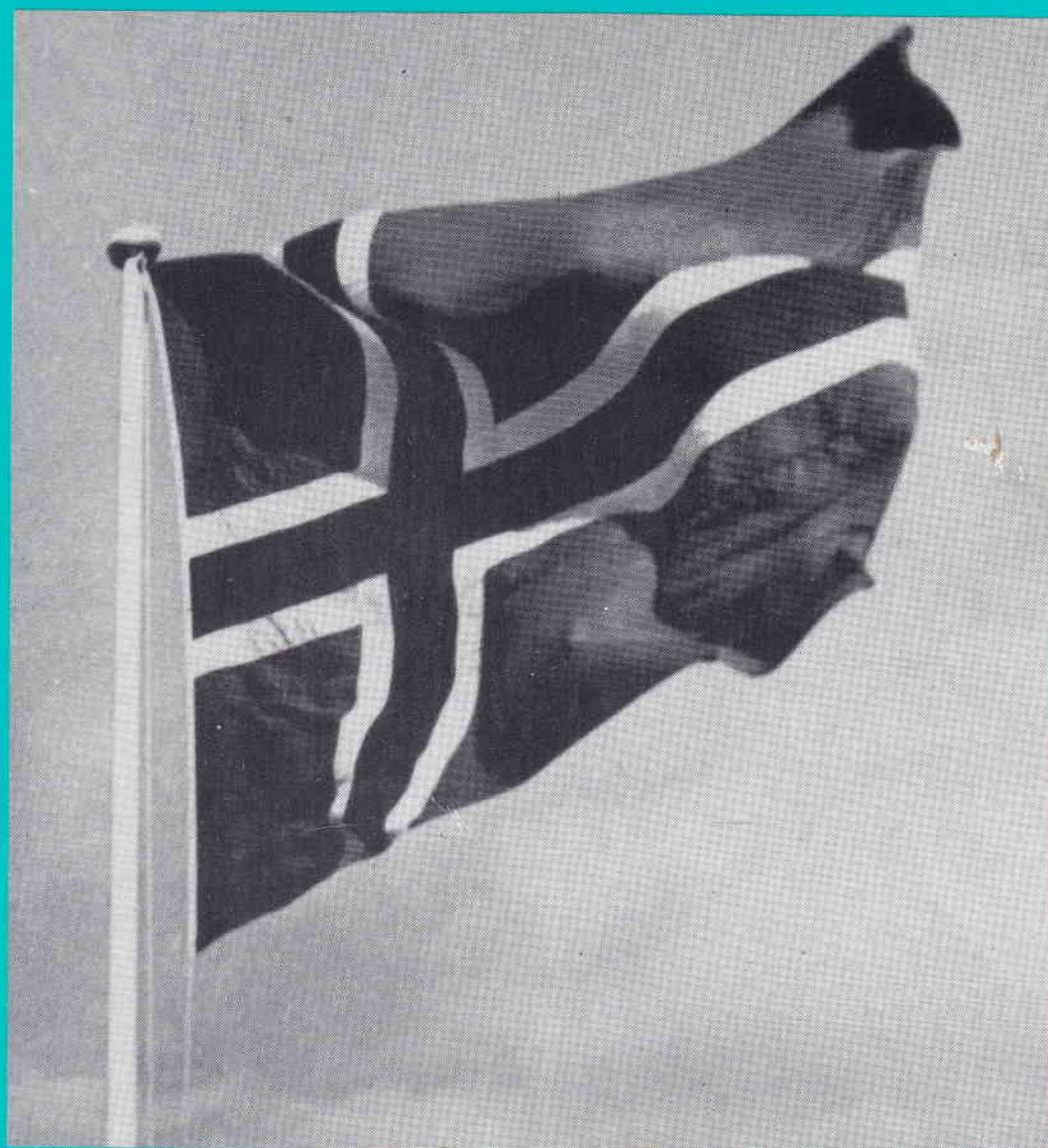

SKOGER HISTORIELAG

Et stormenskrøp

8. mai 1945

HISTORIELAGSNYTT

Nr. 1/95 14. årgang

Forsiden: 8. mai 1945

Innhold:

50-årsjubileet for frigjøringen 8. mai 1945
av Hans Halden s. 3,4,5,6,7,8

Knut lot seg ikke stoppe
av Hans Halden s. 8,9,10

En Tragisk opplevelse
av Hans Halden s. 10,11

Sverre Beheim forteller
av Odd Steen s. 11,12

Bauta s. 13

Pengesaneringen i 1945
av Hans Skjeldrum s. 14,15

Skoger Historielag 20 år s. 15,16

Redaksjonskomiteen som består av:

Hans Halden, Odd Steen, Bjørn Eriksen og Jens H. Brekke
hilser alle bladets lesere med ønske om en god sommer

50-ÅRSJUBILEET FOR FRIGJØRINGEN 8. MAI 1945

av Hans Halden

Innledning

Redaksjonskomiteen i Historielagsnytt vil i dette nummer markere 50-års jubileet for FRED og FRIHET, og har bedt meg om et bidrag.

Det hendte meget, og det er meget å skrive om fra denne tiden, men jeg har valgt å gi en fremstilling av handlinger som var typiske, og fra forhold i vårt nærmiljø.

Jeg trekker frem noen som sto i ledelsen. Fremhever og takker dem for deres vågnad, inspirasjon og lederegenskaper.

De er alle borte nå.

I like stor grad går denne anerkjennelse til alle dem som ikke er blitt nevnt. Til de som arbeidet og hjalp i det stille. De som en kunne stole på - takk til dere alle.

-----

9. april 1940. Det er tidlig morgen. I det fjerne hørtes tunge drønn fra bombing.

Over oss maset svarte, fremmede fly i lav høyde mot en tung aprilhimmel. Noe fremmed og uhyggelig var ved å skje.

En kunne lese angst og bekymring i de eldres ansikt.

Vi var i krig.

Unge menn dro pliktoppfyllende ut i krigen - mange vendte ikke hjem igjen.

I 5 år skulle dette vare, men det norske folk gav ikke opp.

En vel utbygd motstandsbevegelse sørget for det -----

1414

Ved organisering av en militær motstandsbevegelse, kunne en av gode grunner ikke bruke navn for

å stadfeste et område.

Som område nr. 4 i Distrikt 1-4-1, fikk vårt område, som omfattet Strømsø, tidligere Skoger kommune, Nordre Sande og Svelvik, benevnelsen 1-4-1-4, eller fjorten-fjorten som det kom til å hete i det daglige.

Etter krigshandlingene i 1940, hvor vårt forsvar kjempet etter beste evne, men mot en knusende overmakt, var det i stor grad nettopp dette mannskap som startet motstandsbevegelsen i Norge. Bitterheten ved og måtte overgi seg for en inntrenger på denne måten, ville de ikke godta.

Så snart kampene var slutt de første dagene i mai, oppsto de første spirer som skulle bli en omfattende illegal motstandsbevegelse mot tyskerne.

Krig hadde bare de eldste opplevd, men dette med en motstandsbevegelse, og en fremmed hærstyrke i landet, var for alle en ny og ukjent situasjon.

Ahlert Horn

distriktssjef for 141 - med dekknavn som Pettersen, Victor og Jacob. I hemmelige møter hadde han maske, vekslet i dialekt og var således ukjent selv for sine nærmeste.

Mindre grupper ble dannet, ofte helt uavhengig av hverandre, men som senere under okkupasjonen ble organisert i en sentral ledelse som igjen hadde kontakt og var under ledelse av vår regjering i London.

Militært sett var de første motstandsgruppene svake, de hadde lite å rutte med. Flere hadde fått gjemt unna det gamle militære våpenet, Krag-Jørgensen geværet, men utover det ble det å holde mannskapet i god fysisk form og mentalt forberedt til å delta i frigjøringen av landet.

På det tidspunkt var det mange som trodde at en invasjon av allierte styrker ville komme ganske straks, men slik gikk det ikke.

Tidlig under krigen kom det over radio fra London Kong Haakons tale og formaning til det norske folk om ikke å foreta uoverveide handlinger slik at uskyldige mennesker måtte lide, - en formaning som ble en holdning for de fleste som gikk med tankene - hva kan og bør jeg gjøre.

Utpå våren 1942 fikk området den første kontakten med utlandet. Det dreide seg om forberedelse til våpenslipp. Motstandsbevegelsen begynte å ta form, og spenningen økte da områdets slipplasser ble fastlagt, og flere våpenslipp fulgte.

Men tyskerne, med norske hjelpere, var en stadig trussel, og ofte gikk det galt. I begynnelsen var en ikke forsiktig nok, en hadde ikke lært dette spillet hvor nasjonen var delt i to hvor en fikk dette med angiveri. Det førte til flere episoder med arrestasjoner med påfølgende tortur, og som for flere endte med døden. Slike omstendigheter kunne splitte opp motstandsgrupper, og flere måtte gå i dekning.

Varslingstjenesten var viktig. Hensikten var at personer som var kommet

i tyskernes søkelys, kunne komme i dekning før de ble oppsøkt. Ikke alltid var det tid eller høve til å få varslet. Finn Andersen, med dekknavn Frank Wåle, var en av de som var med å starte motstandsbevegelsen i Drammensområde, og tilhørte distriktsledelsen. Han unngikk arrestasjon i 1942 da flere i ledelsen ble tatt. Han gikk i dekning og fortsatte motstandskampen. Men i 1944 sviktet varslingsapparatet, han ble gjenkjent og skutt ned på åpen gate i Hokksund av stedets lensmann.

Finn Andersen
Dekknavn: Frank Wåle

Det var en vond tid vi hadde få innover oss. Allerede i krigshandlingene i 1940 var flere unge menn i vårt område falt. Fra sjøen ble det meldt om forlis og tap av menneskeliv. Det var knapt om mat, og folk levde i en stadig angst for seg, sitt og sine.

Men motstandsbevegelsen fortsatte, og i ettertid gjør en seg sine tanker og spesielt de som sto i ledelsen - hvilken styrke og mot og vilje de måtte ha. Tidligere under krigen hadde området sendt Martin Olsen over til England for å få opplæring som instruktør.

På våren 1943 kom han tilbake, under dekknavnet Knut, etter å ha deltatt i både aksjoner og strandhugg. Nå satte han igang med innføring og bruk av nye våpen og utstyr. Sjelden har et ortvarig kurs gitt slike resultater som dette fikk.

Senere kom ytterligere to lignende instruktører til distriktet, og i løpet av året 1943 hadde 80 mann i området fått sin første og grundige opplæring i bruk av nye våpen og sprengstoff.

Våpenslipp ble som oftest gjemt i nærheten av slipplassen. Var det vinter ble det gravd ned i snøen, eller på annet måte lagret. Noen ganger gikk det galt med slippene. Det forekom at lagrene ble funnet og angitt og på den måten kom i tyskernes hender. Ja, det forekom tyveri, foretatt av grupper som sto utenfor vår organisasjon.

Under henting av sabotasjemateriell fra et slikt lager på Østskogen, ble en mann fra området overrasket av 4 gestapister, 2 tyske og 2 norske. De hadde vært på rassa til Beheim's hytte, og var på tur derfra da de overrasket mannen.

Innholdet i sekken avslørte ham omgående, og med påsatt håndjern og løsen i ryggen ble han truet tilbake til hytten hvor det oppholdt seg ytterligere 8 mann. Alle 9 ble arrestert, og via Grossmann ført til Akershus festning hvor de ble sittende, i stadig angst for sitt liv, helt til frigjøringen i 1945.

Denne tildragelse førte til full alarm i området, og flere måtte gå i dekning.

Erik Elvehjem, med dekknavnet Per Strøm, som hadde vært områdesjef frem til da dette hendte, var nå så sterkt i søkelyset at han måtte rømme til Sverige. Senere kom han tilbake og fortsatte som instruktør i område 1413 og på Holtefjell. Det er mange som minnes Per Strøm i takk-

nemlighet for den orden og opplæring han gav.

Erik Elvehjem
Dekknavn: Per Strøm

Men motstandsarbeide lot seg ikke stoppe, selv med den motgang og frykt de møtte. Stabsapparatet, som bl.a. besto av slippsjef, våpensjef, forsyningssjef, transportsjef og sjef for kurer-tjenesten, fikk ny leder i Håkon Strand med dekknavnet Skau. Etter en tid kom også han i søkelyset og måtte rømme til Sverige.

Håkon Strand
Dekknavn: Skau

Mange spilte flere illegale roller samtidig, noe som ble manges bane. Men en fikk etterhvert erfaringer, og tilslørte virksomheten ytterligere.

Mostandsbevegelsen gikk under jorden, - som det ble sagt. Den ble så anonym at den fortsatt er det for mange.

Over jorda, i fullt dagslys, så en de tyske soldater, - det norske folk i arbeid, aviser fylt av propaganda for fienden.

Det var en rar verden, men likefullt en norsk hverdag.

Men unntak av Gestapo, levde et fredelig folk side om side med okkupasanten, og sjelden antastet de hverandre.

Det var en mønstergyldig disiplin på begge sider.

Men i det skjulte gikk det kanaler, på kryss og på tvers - norske og fiendtlige.

Det skjedde meget på denne tiden, og den norske motstandsbevegelsen gjennomførte sin mest omfattende og kanskje også mest betydningsfulle aksjon under den tyske okkupasjon. Opptakten var at Quisling ønsket å få demonstrert at Norge sluttet opp om tyskernes krig, og ville ha norsk ungdom registrert og mobilisert til tysk krigstjeneste på Østfronten. Først var det foreslått mobilisering av fem årsklasser, 18-23 år, men senere ble det årsklassene 1921-22 og 23, og 19. mai 1944 ble fastsatt som registreringsdag.

Gjennom den illegale pressen og over radio fra London gikk det ut en parole om -"at ingen møter til registrering, følg parolen."

Denne parolen medførte flere aksjoner av Milorg mot arbeidskontorene rundt om i landet, med vellykkede resultater. Arkivene ble ødelagt og hindret dermed registrering, og så styrket det moralen.

Nå oppsto begrepet "gutta på skauen",

idet flere dro til skogs, utover våren 1944, og oppholdt seg der i telt og barhytter utover sommeren. Senere flyktet mange over til Sverige, andre tok seg gårdsarbeide, mens noen ble igjen i ordinære Milorgstyrker.

I denne prosessen var også vårt område sterkt med i det som skjedde, og bisto med råd og veiledning om hvordan en skulle forholde seg.

Ivar Andersen
Dekknavn: Tangen

Da området sensommeren 1944 fikk ordre fra distriktsledelsen om å opprette en celleleir ble det stilt mange hvorfor, som ikke ble besvart.

Det tydet først på at det skulle være en samling på en 5-6 uker, men senere skulle det vise seg at slik ble det ikke.

Ved vurdering av hvor en slik leir skulle ligge, fant en at Østskogen, med de inntrufne omstendigheter, var kompromittert for alltid, derfor ble Vestskogen valgt.

Mobiliseringen skulle være frivillig og et antall på en 60 mann meldte seg.

Ubemerket skulle de forlate hjem, møte på avtalt sted, og i mørket

bega de seg inn i en ny og ukjent fremtid. Understøttelsen sviktet i begynnelsen, og med dårlig vær og rassiameldinger var stemningen heller laber i starten. Men etter at en hadde fått bygd celler og forsyningen var kommet skikkelig i orden kunne vi begynne med øvelse og trening for oppgaven vi var påtenkt.

Celle 2, våren 1945. Fotografert straks etter frigjøringa

Ute i Europa fortsatte krigen, men meldinger som vi fikk over radio og på annen måte gikk ut på at tyskerne var på stadig vikende front. Alt tydet på å gå mot fred, men på hvilken måte ville dette ta slutt. Områdeledelsen kunne nå i stor grad konsentrere seg om celleiren, og få utstyret og opplæringen best mulig. Den reelle hensikt med mannskapet i cellene, som alltid lå i beredskap, var å ta den første støytten under en eventuell alliert invasjon.

Det gikk mot vår 1945. Livet i celleleiren vekslet med øvelse, mathenting og vakthold. Rett som det var kom det melding om rassia, og vakthold og opptreden skjerpes.

Klaus instruerer for første gang i battle-drill etter tilbakekomsten fra Djupsjøen i Eggedal

Så, den 7. mai fikk vi melding om at tyskerne var i ferd med å kapitulere, og høyeste alarmberedskap ble beordret i leiren. 8. mai gjorde en forberedelser til å forlate leiren. Armbind med det norske flagg ble sydd på jakkeermet, og stoff fra fallskjermer ble brukt til hals-tørkler.

Og så kom marsordren, med pålegg om å melde oss til tjeneste på politikammeret kl. 0300 natten til den 9. mai.

Vår leirsjef, Olaf Larsen, med deknavn Kurt, kunne ved avdukingen av bautaen ved Laukolltjern 25 år senere si følgende: - så kunne vi bare marsere ut av skogen, som hadde vært vårt domene i flere måneder, - og ta imot FREDEN.

Så sto vi der, en liten gruppe av de ca. 40 000 væpnede norske hjemmestyrker.

Alt hadde skjedd så fort, et mirakel som ingen hadde våget å tro på. Vi opplevde at "idealalternativet" gikk i oppfyllelse, vi hadde fått FRED uten og løsne et skudd.

Nå satt Olaf Larsen på kjøkkenet innenfor butikken da tyskerne med norske hjelpere stormet inn. Han hadde ingen mulighet til å unnslippe. Det ble hans første møte med Grossmann, gestapo-sjefen i Drammen, som tok tak i Olaf Larsen og dro ham inn til seg og stirret ham hardt inn i øynene, uten å si noe.

Snart ble han ført til Drammen politikammer hvor han ble satt i arresten. Neste morgen ble han fraktet opp til Gestapos hovedkvarter i Bergstien. Ingen god mellomlanding for her hersket Grossmann, Gunneng m. fl.

Hele dagen gikk med forhør, trusler og ilter opptreden av gestapistene. Innimellom ble han ført ned i en celle. Her traff han de to som var arrestert i Oslo. Omsider skulle de alle tre fraktes ned igjen til politikammeret. Olaf Larsen hadde hele tiden sett etter en mulighet til å rømme, nå så han sjansen. Han passer på å komme først ut, og i stedet for å gå inn i bilen, kaster han seg rundt denne og løper.

Under fart får han vrenget av seg frakken. De skyter etter ham, men bommer i mørket. Han kommer inn i Hans Hansens vei og følger denne et stykke før han begynner å klatre opp åsen. Han kom omsider på en vei som han skjønner fører til Tverken.

To ganger hadde han søkt kontakt med folk, uten å få hjelp. Folk var ofte oppskremt og redde for å komme i ubehageligheter.

Underveis hadde han funnet ett par ski utenfor en hytte. Disse hadde han "lånt", og kunne nå lettere ta seg frem ut-om-veis.

Til lyden av toget, som han hørte nede i dalen, gikk han videre i nordlig retning. Planen hans var å komme over elva og ut til Skoger hvor han hadde kjente som

ville hjelpe ham. Gå over bro torde han ikke, men omsider traff han en ung mann som satte ham over, med båt. Nå satte han straks kursen opp åsen mot Konnerud, men det var mørkt og vanskelig og orientere seg. Han kom inn på en kjørevei som førte til en hytte. Her fant han fyrstikker, surrogat-kaffe og noe knekkebrød. Han følte seg trøtt og sliten, men torde ikke legge seg i frykt for å bli overrasket. Ettersøking med hunder var han mest redd for, men hittil var det ikke skjedd. Han gikk derfor ut i skogen igjen, men rotet seg helt bort i mørket. Ut på morgenen kom han frem til et småbruk. Her traff han kjekke folk. Kona kokte grøt til ham, og bød ham å legge seg nedpå og hvile, men det torde han fortsatt ikke. Han la derfor i vei etter å ha blitt vist retningen. Men nå begynte det å skje ting med ham - med Olaf Larsen, som han selv ikke rådde over. Han var utkjørt etter alt strevet og mangelen på søvn. Han begynte å få hallusinasjoner. Han så tyskere i trestammer foran seg, og følte seg flere ganger omringet. Han gjemte seg inni i et snar. Det sluddet og han ble våt til skinnet. En gang sovnet han og stupte i snøen, men han kom seg opp igjen. Under disse omstendigheter var han ikke kommet så langt fra omtalte småbruk. Nå gikk han tilbake dit, og etter å ha fortalt om hva som var skjedd, fikk han foruten å få tørket klærne, mat og hvilt seg litt.

Det var blitt mørkt da han la i vei på nytt, men tok feil flere ganger i løpet av natta. Omsider kom han frem til et veikryss hvor et skilt viste retningen til Skoger.

Det var blitt en ny morgen, den tredje under flukten - og i dag var det julaften.

Det var en glad og lykkelig flyktning som snublet inn til sin kjenning Greaker på Løse.

EN TRAGISK OPPLEVELSE

av Hans Halden

Greaker var blitt kjent med at Olaf Larsen var blitt arrestert, men ingen visste at han hadde klart å rømme.

Greaker tok kontakt med kurer for leiren på Vestskogen, og avtalte at en jeger skulle møte ham i mørkningen på Vestbygda skole, Vestbygda skole med familien Jordbræk var et viktig ledd mellom oss Vestskogjegere og byen.

Jegeren fra Vestskogen var artikkelforfatteren. Det var ingen Olaf Larsen jeg møtte, men en person som ble presentert som KURT. Han er senere blitt omtalt som så-dan. dette var nemlig hans dekknavn.

Det var i alle henseender en utkjørt person jeg fikk med meg. Vi forlot bygda på et tidspunkt en kunne ane at julematen ble inntatt. Til fordel for oss var vinduene blendet, og det var så stille.

Først når vi var vel inne i skogen, følte jeg at Kurt slappet av. Vi tok det med ro, for det var tydelig at han hadde tatt ut alt han hadde av krefter. Jeg vil aldri glemme denne julaften. Under vakthold var Vestskogjegerne samlet nede på Saggravdal denne kvelden for å feire julaften i lag. Nå var Kurt kommet dit han etter omstendighetene hørte hjemme. Senere ble Kurt vår leirsjef.

Det hele begynte med to tyskere som tilsynelatende hadde dessertert. De søkte kontakt med norske, men ble avvist. En hadde etter hvert lært seg å være forsiktig. Direkte hadde de spurt om ikke "gutta på skauen" kunne hjelpe dem, men til det hadde de fått svaret at ingen kjente til noen gutter på skauen.

Senere dukket de opp på nytt og utga seg for å ha rømt, og sa seg villig til å arbeide illegalt, og fremholdt de gode egenskaper de hadde for det. Dette tilbudet ble avslått med "at en tysker var en tysker".

Noe senere var "Linge-karen" Johan Tallaksen i området 1414 i spesialoppdrag. Han var ellers godt kjent i området hvor han hadde drevet instruksjonskurs. Nå var han på tur til Oslo, og nå er det han møter sin skjebne. En som hadde deltatt på kurs som Tallaksen hadde holdt, kommer og spør om Tallaksen kan ta med to mann til Oslo. Om Tallaksen da visste at de to var tyskere er ikke godt å si, men han tok dem med. Den som hadde spurt Tallaksen om denne tjenesten var ikke kjent med ledelsens tidligere avgjørelse. Senere på natta kommer en til ledelsen og forteller det hele om hva som er skjedd. Det resulterte omgående i en XXX-melding til Sentralledelsen i Oslo med en advarsel til Tallaksen.

En regnet med at Tallaksen var et verdifullt bytte for tyskerne, og at de ikke ville ta ham med det samme. De to som kjørte med Tallaksen turde ikke ta ham alene, men avtalte møte med ham allerede morgenen etter.

Til dette møte gikk Johan Tallaksen sammen med Gregers Gram. Gregers Gram ble skutt straks, mens Tallaksen ble såret og tatt til fange, etter å ha skutt en 3-4 tyskere. Senere tok Tallaksen sitt eget liv.

Det ble et hardt slag for ledelsen da de fikk vite at advarselen ikke var kommet tidsnok.

SVERRE BEHEIM FORTELLER

av Odd Steen

Da ledelsen noen dager senere mottok melding om "- at to mann utgir seg for russiske flyktinger, som hadde vært inne på gårder i Sande og bedt om hjelp, og at de var godt bevæpnet"- fikk en sterk mistanke om at det var de samme tyskerne som var på ferde igjen. På det tidspunkt visste en at de to tyskerne hadde hatt tilhold på en hytte på Bekkestranda. Her var det funnet fotografier av begge to i Luftwaffe-uniformer. Nå kom det ordre om at karene/tyskerne skulle fjernes - og det betød bare en ting, nå skulle de få sin straff. Men så langt kom det ikke.

De to, som hadde utgitt seg for russiske flyktinger, var av pålitelige menn ført til Gutudalshytta, ikke langt fra vår leir.

Her ble de to undersøkt nøye, og man ble helt sikker på at det var russiske flyktinger man hadde for seg. Her begynner derfor et nytt kapittel. Russerne ble fraktet til leiren vår, og holdt under vakt den første tiden. Uten å komme med videre detaljer om disse, kan en i kortet si at de ble leirens kjeledegger.

Deres russiske navn har liten betydning i denne sammenheng, men vi kalte dem Jakob og Petter. Deres videre skjebne etter de forlot Drammen er ukjent.

Jakob

Petter

Det var mange som levde i frykt for å bli arrestert for sin deltagelse i illegalt arbeid i krigsårene. Vi tar frem et eksempel fra vårt eget lokalmiljø og en av dette blads medarbeidere har avlagt Sverre Beheim (80) et besøk for å høre en av hans opplevelser.

Sverre Beheim forpaktet under krigen 1940/45 Skalpe Gård, en gård som med sin beliggenhet nær skogen og med god utsikt over østre Skoger, lå strategisk til for illegal virksomhet. I de siste krigsårene ble Skalpe benyttet som oppholdssted for operatører som mottok meldinger fra overordnet ledelse i Drammen.

De 8 studentene, som oppholdt seg på Beheimhytta på Knutestulen, forøvrig omtalt på annet sted i dette nummer, hentet noe av sin matforsyning hos Sverre på Skalpe og de deltok også med kulturarbeid i Skalpeskogen.

Meldingen om arrestasjonen av studentene og at Finn Andersen med dekknavn Frank var skutt i Hokksund ble omgående bragt videre til Sverre Beheim med beskjed om å gå i dekning. Vi lar Sverre fortelle om hvordan denne hendelse i Hokksund i begynnelsen av mai 1944 forandret livssituasjonen for både Sverre, hans eldre bror Kristoffer, ja også for deres far Einar Beheim:

Sverre i sin sprekeste ungdom

"Morgenen etter jeg fikk melding om at Frank var skutt og studentene arrestert fikk jeg fra kjøkkenvinduet på Skalpe se en stor cabriolet bil med en 5-6 uniformerte personer komme kjørende over Fagerheimsletta og svinger sydover Lerpeveien. Mistanken ble snart til virkelighet, bilen kom opp gårdsveien og det var bare en utvei - ut av huset og raskest mulig mot skauen. Oppe i lia tok jeg meg tid til et overblikk over gården og registrerte at hovedbygning og uthus ble gjennomført av de uniformerte. Senere på dagen fikk jeg kontakt med min bror Rolf som kunne opplyse at tyskerne også hadde vært hos han for å spørre etter meg. Jeg bad Rolf om å fjerne noe rester fra et flyslipp i uthuset og å ta seg av mor som oppholdt seg på Skalpe og få henne vekk derfra.

Trakk meg så tilbake til Skalskauen der jeg fikk kontakt med min bror Kristoffer som også var i faresonen. Vi rigget oss til i et telt i et "bortgjemt bekkefar" der vi oppholdt oss i et par uker. Heldigvis at vi ikke oppsøkte hytta vår på Knutestulen for der hadde tyskerne også vært og undersøkt. De fortsatte med jevnlig besøk på Skalpe og undersøkte på eiendommen. Far, som jobbet i skauen, var en av de som bragte proviant til oss.

Etter et par ukers opphold i skauen ble vi transportert til Bragerøya der jeg og Kristoffer etter en natts overnatting hos "sikre" kontakter tok toget til Oslo. Etter flere dagers dekning i Oslo fortsatte togreisen til Eidsvoll der en svært strabasiøs tur gikk videre til fots mot Sverige med kurerer som etappevis ledsagere".

Jeg husker spesielt turen gjennom Odal, det var et forferdelig uvær, vi måtte forsere bekker som

var blitt som elver, vi fikk forresten høre at det var i de dager de allierte styrker begynte invasjonen i Normandie.

I Sverige ble vi plassert i forskjellige treningsleire og vi ble værende der helt til ved årsskiftet 1944/45. Fra Gøteborg bar det hjem til Norge ombord i ei fiskeskøyte til Langesund.

Sverre ble senere instruktør for "cellegjengen" på Greenskogen i Sigdal. Bror Kristoffer ble etter nok en Sverigetur arrestert på tilbaketuren mistenkt for våpentransport og plassert på Akershus der han ble mishandlet og dødsdømt. Friggjøringen 1945 reddet hans liv. Einar Beheim, deres far, ble for sin manglende samarbeidsvilje med å gi opplysninger om sine sønner arrestert og satt i fengsel på Grini.

Sverre Beheim som 80 åring

DE GA SITT LIV

1940 – 1945

Skoger

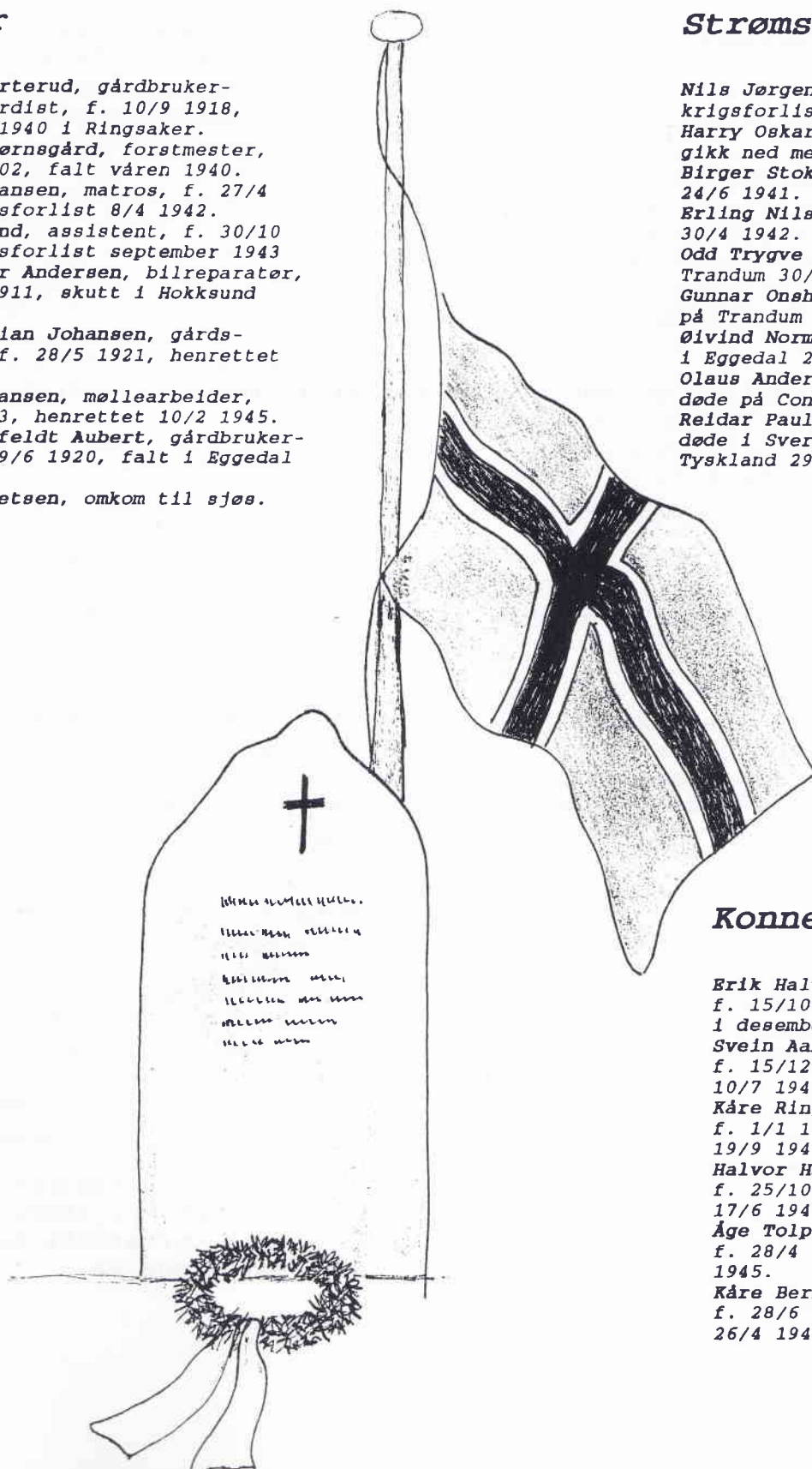
Julius Svarterud, gårdbruker-
sønn og gardist, f. 10/9 1918,
falt 21/4 1940 i Ringsaker.
Thorolf Bjørnsgård, forstmester,
f. ant. 1902, falt våren 1940.
Ingolf Johansen, matros, f. 27/4
1922, krigsforlist 8/4 1942.
Nils Rødland, assistent, f. 30/10
1902, krigsforlist september 1943
Finn Reidar Andersen, bilreparatør,
f. 22/12 1911, skutt i Hokksund
2/5 1944.
Rolf Kristian Johansen, gårds-
arbeider, f. 28/5 1921, henrettet
10/2 1945.
Reidar Johansen, møllearbeider,
f. 9/6 1923, henrettet 10/2 1945.
Knut Dorenfeldt Aubert, gårdbruker-
sønn, f. 19/6 1920, falt i Eggedal
24/4 1945.
Alf Ingebretsen, omkom til sjøs.

Strømsgodset

Nils Jørgen Nilsen, styrmann,
krigsforlist 8/4 1940.
Harry Oskar Olsen, marinesoldat,
gikk ned med "Eidsvold" 9/4 1940.
Birger Stokken, motormann, død
24/6 1941.
Erling Nilsen, kaptein, torpedert
30/4 1942.
Odd Trygve Kristiansen, skutt på
Trandum 30/10 1944.
Gunnar Onshuus, sakfører, skutt
på Trandum 31/10 1944.
Øivind Normann Jørgensen, falt
i Eggedal 26/4 1945.
Olaus Andersen, maskinmester,
døde på Coney Island 27/4 1945.
Reidar Paulsen, politikonstabel,
døde i Sverige på vei hjem fra
Tyskland 29/5 1945.

Konnerud

Erik Halvorsen, lettmatros,
f. 15/10 1924, krigsforlist
1 desember 1940.
Svein Aanonsen, 1. styrmann,
f. 15/12 1897, krigsforlist
10/7 1941.
Kåre Ringstad, smører,
f. 1/1 1920, krigsforlist
19/9 1941.
Halvor Halvorsen, motormann,
f. 25/10 1900, krigsforlist
17/6 1943.
Åge Tolpinrud, fabrikkarbeider,
f. 28/4 1922, henrettet 10/2
1945.
Kåre Berntsen, verkstedarbeider,
f. 28/6 1918, falt i Eggedal
26/4 1945.

PENGESANERINGEN I 1945

av Hans Skjeldrum

Forhistorie

De norske myndigheter som igjen overtok styret av Norge 8. mai 1945 sto overfor store oppgaver. I første omgang gjaldt det å sikre en fredelig overgang fra krigens økonomi til fredens.

Omstillingen av næringslivet og normalisering av den økonomiske politikk var bare midlet for den store målsettingen: Gjenreisningen.

Den annen dominerende målsetting for den økonomiske politikk ved frigjøring gjaldt pengeverdien. Den truende inflasjon som var en følge av okkupasjonsmaktens politikk, skulle elimineres gjennom en sanering av pengevesenet.

De første forberedelser til en norsk pengesanering ble truffet i Norges Bank tidlig under okkupasjon, og i 1943 tok arbeidet fast form ved at en gruppe som besto av sjefsdirektør N. Rygg, direktør Gunnar Jahn og professor Erling Pettersen, møttes for å utarbeide retningslinjer og lovutkast for den praktiske gjennomføring av en slik operasjon.

Finansdepartementet hadde også nedsett et utvalg av embedsmenn i London, for å forberede en norsk pengesanering. Ekspedisjonssjef Erik Brofoss, hadde videre fått i oppdrag å utarbeide utkast til lov om engangsskatt til Staten på formuesstigning m.v.

Gruppen i Norges Bank i Oslo sammen med utvalget oppnevnt i London kom så vidt en kan forstå til å utgjøre det såkalte saneringsutvalg som etter krigen fremmet forslag om pengesaneringen.

Bakgrunnen for saneringsforslagene var enkelt nok. Okkupasjonsmakten hadde trukket ca. 12 milliarder på en spesialkonto i Norges Bank til finansiering av kjøp av varer og tjenester og de betydelige sivile og militære anleggsarbeider i Norge.

Dette beløpet avleiret seg som likvide midler hos bedrifter og private. Seddelomløpet ble 5 doblet i løpet av krigsårene og innskudd i banker ble nær ti-doblet.

Om sitt forslag uttalte "saneringsutvalget" bl.a. følgende: Det er uten videre åpenbart at betalingsmidlene er svulmet så voldsomt opp i mengde at de ikke står i noe som helst rimelig forhold til den sterkt reduserte realkapital og den forholdsvis moderate økning i prisnivået. Det gjelder derfor å uskadeliggjøre dette kjøpekraftoverskudd og å gjennomføre en sanering av pengefondene, da den nuværende tilstand er uholdbar".

Saneringsforslaget omfattet to øyeblikkelige tiltak: a) registrering av seddelbeholdninger, bankinnskudd og verdipapirer, b) innskudd på bundet rikskonto i Norges Bank av deler av innhavernes seddelbeholdninger og bankinnskudd.

Innløsning av de gamle pengesedler m.v.

Bankene var forpliktet til å delta i pengesaneringen, med registrering og innløsning av de gamle pengesedlene, mot nye pengesedler, og at noe ble bundet på riksinnnskudd.

Skoger Sparebank hadde i tillegg til banklokalet ved Strømsø torg fått plass til et innløsningssted på Skoger Jernbanestasjon. Det var også et lønningskontor på Lassebakken.

Banken hadde også supplert det faste personale med endel personer som var ansett som skikket for oppgaven.

SKOGER HISTORIELAG 20 ÅR

av Inger Hylseth

Saneringsoperasjonen startet den 9. september 1945, som var en søndag. Banken var åpen fra kl. 16, og noen timer om ettermiddagen og kvelden. I ukedagene var det vanlig åpningstid, men stengtiden var kl. 16. Lokalet var da fullt av folk, og det tok sin tid å få ekspedert slik at lokalet ble tomt.

Det har nok ikke i de siste nær 50 år vært slikt kjøp i banken, som det var fra 9. september og utover en tid. Banklokalet var fullt av folk hele dagen og mannskapene gikk i et fra Banken åpnet og til langt på kvelden. En måtte være heldig om en kunne få en matbit ved 5-6 tiden om ettermiddagen. Det var kommet mange store tre-kasser med nye sedler fra Norges Bank, som ble innvekslet mot gamle pengesedler, og disse skulle tilbake til Norges Bank for makulering.

Det var seddelinnløsingen som ble den store bøygen, for den skulle unnagjøres innen 22. september, eller knapt to uker, og dette ble en hard tid for en bankfunksjonær, og de som var med på denne store operasjonen.

Registreringen av bankinnskudd og det som fulgte med hadde frist til 15.11.1945, og var egentlig ikke særlig stor belastning. Bindingen av midler var det Norges Bank som hadde styringen på, og det ble noe mer lempelig etter hvert. Bindingen på riksinnskudd var uendret til Engangsskatten var utlignet og betalt 2-3 år etter.

Alt i alt fikk en inntrykk av at det gikk bra med saneringsoperasjonen, og at den svarte til forventningene.

At Skoger, fra å være en selvstendig kommune ble en bydel i Drammen, gjorde nok sitt til at man innså viktigheten av å bevare den kulturarv Skoger var i besittelse av.

I bevisstheten om at disse historiske verdier måtte nedtegnes og struktureres, sammenkalte noen spesielt interesserte personer til et orienterende møte i Sanitetsforeningens lokaler i Skoger den 11. april 1975. Det ble da oppnevnt et arbeidsutvalg bestående av Markus Johnsrud, Hans Steen, Odd Steen, Kristoffer Halden og Ole Karl Prøis. Disse skulle legge forholdene til rette for dannelsen av et historielag i Skoger. Konstituerende møte ble avholdt på Skogvang den 29. april 1975. 29 personer møtte frem. Et enstemmig vedtak gjorde dannelsen av Skoger Historielag til et faktum, og laget skulle dekke det tidligere Skoger herred, som besto av Skoger, Konnerud og Strømsgodset sogn.

Det første styret besto av Markus Johnsrud (formann), Henry Mathiesen, Nora Unelsrød, Kristoffer Halden og Olaf Rustand, med Odd Steen, Harald Aabel og Hans Steen som varamedlemmer.

I det etterfølgende vil det bli gjort forsøk på å gi et bilde av den omfattende virksomhet Skoger Historielag har drevet i de 20 årene laget har bestått.

1975 - 1980:

Den største saken man arbeidet i denne perioden var registrering og innsamling av gammelt gårdsredskap, vesentlig utført av Hans Steen i Skoger, Henry Stubberud på Konnerud og Thomas Bjerknes i Strømsgodset. Det ble gjort avtale om leie av fjøsset på Mellom-Borge for oppbevaring av gjenstandene, og 17. juni 1978 foregikk åpningen av Skoger Bygdesamlinger, som da hadde ..... gjenstander plassert i hvitkalkede og rosemalte omgivelser.

Ellers ble det i lagets første

5-års periode oppnevnt komiteer og utvalg for å ta seg av:

- Innsamling og registrering av historisk verdifulle fotografier
- Registrering av stier og veier
- Registrering av gamle bo-plasser
- Dannelselse av grubeutvalg Fremdriftsplan for Konnerud-grubene
- Intervju med eldre personer, for å ivareta muntlig overlevering av historiske hendelser
- Engasjement i Skoger gamle kirke
- Videreføring av Skogerboken
- Årlige markvandringar og historielagskvelder samt andre arrangementer
- En del spesialoppgaver

1980 - 1985:

- Studiering i ættegranskning
- Gotisk gruppe starter, med Geir Helgen som eminent leder
- Redaksjonskomite for Historielagsnytt oppnevnes
- Teatergruppen med Goro Halden i spissen starter sin virksomhet
- Lovkomite med formål å fremlegge endringsforslag for lagets vedtekter

1986 - 1990:

Følgende tiltak ble gjennomført:

- Film av dagens jord- og skogbruk: "Skoger, ei bygd i byen"
- Natursti på Konnerudkollen
- Arkivgruppe
- Navnekomite
- Folk og far
- Oppføring av grubemuseet

1991 - 1995:

- "Stiftelsen Konnerudverket" ble opprettet og vedtektene for disse godkjent
- Konnerudverkets Venner dannet

- Arrangementkomite opprettet
- Historielaget tar seg av guidingen i Skoger gamle kirke

Markus Johnsrud var en av initiativtakerne og lagets første formann. Hans funksjonstid varte fra 1975-1981. Da ble han etterfulgt av Nils Otto Larsen, som var formann i hele 10 år, fra 1981 til 1992. Sistnevnte har også vært Grubeutvalgets formann, og må betegnes som en ildsjel i særklasse.

Begge disse formenn har nedlagt et meget omfattende og uegennyttig arbeid som nyter stor respekt.

Fra 1992 har Arild Sønstrød gitt verdifulle impulser som historielagets formann. Han har skapt nye ideer og inspirert sine medarbeidere.

Alt dugnadsarbeid som er utført av styret og de forskjellige komiteer, grupper og utvalg gjennom 20 år, har gitt positive bidrag til forståelse av vår historie og til vern av kulturminner. Mange har brukt svært mye av sin fritid til dette, og ikke minst har Jørgen Borge vært en ivrig "museumsbestyrer" ved bygdesamlingene. Sammen med Nils Otto Larsen er han utnevnt til æresmedlem i historielaget.

Goro Halden og teatergruppen har gjort et fantastisk arbeid og gledet mange med varierende typer historiske skuespill gjennom mange år. Om oppgavene har vært store eller små, har alle ledd vært en viktig brikke i det historiske maskineri. Det er godt at det ennå finnes dugnadsånd.

Ideen som fødtes i Skoger i 1975 har båret rike frukter. Aldri har det vært større interesse for "røtter" enn i dag, og mange spennende utfordringer venter i årene fremover.